

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

PAŽYMA DĖL X SKUNDO PRIEŠ KALĖJIMŲ DEPARTAMENTĄ PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISINGUMO MINISTERIJOS IR MARIJAMPOLĖS PATAISOS NAMUS

2020-09-21 Nr. 4D-2020/1-571
Vilnius

SKUNDO ESMĖ

1. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius 2020 m. gegužės 4 d. gavo X (toliau vadinama ir – Pareiškėjas) skundą (toliau vadinama ir – Skundas) dėl Marijampolės pataisos namų (toliau vadinama ir – MPN, Marijampolės PN) ir Kalėjų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos (toliau vadinama ir – KD, Kalėjų departamentas) pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai netinkamai nagrinėjant Pareiškėjo kreipimuis, susijusius su vaizdo įrašų išsaugojimu.

2. Skunde, be kitų aplinkybių, nurodoma:

2.1. „2020-01-23, 2020-01-28, 2020-02-04 atitinkamais raštais, prašymais kreipiausi į Marijampolės PN direktorių, kad išsaugotų nurodytos dienos ir valandos atitinkamų pareigūnų kurie nešiojasi tarnybos metu vaizdo registratorių įrašus, prašyme nurodau aiškias priežastis pvz. iki kol teismas išsireikalaus ir pan., taip pat prašau raštiškai nurodyti koku tikslu Marijampolės PN pareigūnai naudoja vaizdo registratorius, tačiau į mano pateiktus prašymus Marijampolės PN direktorius raštu Nr. 2020-02-12 Nr. 20/07/-179 į mano pateiktus prašymus atsakė neišsamiai, šališkai [...] atsisakyta išsaugoti mano prašymu prašomo vaizdo registratoriaus įrašo iki kol teismas pareikalaus [...]“ (šios ir kitų citatų kalba netaisyta);

2.2. „Marijampolės PN atsakymą 2020-02-12 dienos Nr. 20/07/-179 apskundžiau Kalėjų departamentui prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos kuris 2020-04-07 dienos raštu Nr. 2S-1284 man į mano pateiktą skundą išvis šališkai ir neobjektyviai vienu sakiniu man atsakė, net nesigilindami į skundo esmę [...]“.

3. Pareiškėjas Seimo kontrolieriaus prašo ištirti Skunde nurodytas aplinkybes.

TYRIMAS IR IŠVADOS

Tyrimui reikšmingos faktinės aplinkybės

4. Seimo kontrolierius 2020 m. gegužės 7 d. raštu Nr. 4D-2020/1-571/3D-1241 kreipėsi į MPN, prašydamas paaiškinti Skunde nurodytas aplinkybes. 2020 m. gegužės 29 d. Seimo kontrolierius gavo MPN 2020 m. gegužės 25 d. raštą Nr. 9/07-6308.

Šiame rašte ir prie jo pridėtuose dokumentuose nurodoma:

4.1. „Informuojame, jog nuteistojo [...] minimi 2020-01-23 Nr. 49/07KB3-183, 2020-01-28 Nr. 49/07KB3-209, 2020-02-04 Nr. 49/07KB3-245 prašymai buvo gauti ir užregistruoti (pridedamos prašymų kopijos). Pareiškėjui į [...] prašymus 2020-02-12 buvo pateiktas atsakymas Nr. 20/07-179 (pridedama atsakymo kopija)“;

4.2. „Pareiškėjo prašomi vaizdo įrašai buvo išsaugoti Marijampolės pataisos namų Antrojo Saugumo valdymo skyriaus elektroniniame archyve, tačiau jie Pareiškėjui nebuvo pateikti vadovaujantis Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso 11 straipsniu „Bendrosios nuteistųjų teisės“, bei Marijampolės pataisos namų direktoriaus 2015 m. spalio 9 d. įsakymo Nr. 4/07-211 „Dėl vaizdo stebėjimo kamerų naudojimo tvarkos patvirtinimo“, 3.4 punktu“;

4.3. „Pareiškėjo prašomi vaizdo įrašai buvo išsaugoti Marijampolės pataisos namų Antrojo Saugumo valdymo skyriaus elektroniniame archyve (pridedama skaitmeninė laikmena su minėtais vaizdo įrašais).“

5. Seimo kontrolierius 2020 m. gegužės 7 d. raštu Nr. 4D-2020/1-571/3D-1242 kreipėsi į KD, prašydamas paaiškinti Skunde nurodytas aplinkybes. 2020 m. birželio 2 d. Seimo kontrolierius gavo KD 2020 m. birželio 2 d. raštą Nr. 1S-1338.

Šiame rašte ir prie jo pridėtuose dokumentuose nurodoma:

5.1. „Informuojame, kad Pareiškėjas savo 2020 m. kovo 6 d. dvejais skundais (kopijos pridedamos) kreipėsi į Kalėjimų departamentą, kuriuose skundė Marijampolės PN direktoriaus 2020-02-12 atsakymą Nr. 20/07-179 ir 2020-02-13 atsakymą Nr. 20/07-206 dėl to, kad jie parengti neišsamiai, tačiau nenurodė objektyvių priežasčių, kodėl pareiškėjo netenkina minėti Marijampolės PN direktoriaus atsakymai“;

5.2. „Kalėjimų departamentas 2020 m. balandžio 7 d. raštu Nr. 2S-1284 (kopija pridedama) atsakė Pareiškėjui, kad Marijampolės PN direktoriaus 2020-02-12 ir 2020-02-13 pateikti atsakymai yra pagrįsti objektyviais duomenimis (faktais), teisės aktų normomis, aiškiai suformuluotos nustatytos ir suteikiamos teisės ir pareigos bei nurodyta apskundimo tvarka“;

5.3. „Informuojame, kad laisvės atėmimo vietų įstaigose saugomi vaizdo stebėjimo kamerų fiksuoti kasdieninės veiklos vaizdo įrašai. Minėti vaizdo įrašai vėliau yra panaikinami, ištrinant vaizdo duomenų įrašus automatiškai, t. y., automatiškai ant senų vaizdo įrašų užrašomi nauji. [...]. Pataisos pareigūnai, nustatę režimo pažeidimus, privalo juos fiksuoti rašytiniais tarnybiniais pranešimais, o vaizdo registratoriai gali būti naudojami kaip pagalbinė priemonė. Tokiu būdu vykdomos režimo užtikrinimo priemonės, teisės bei režimo pažeidimų prevencija ir atskleidimas. Taip pat ne visa suimtųjų (nuteistųjų) prašoma informacija gali būti teikiama, nes tam tikra informacija gali būti skirta tarnybiniam naudojimui ir ši informacija gali būti pateikta tik kompetentingoms institucijoms (pvz. teismui) pagal jų prašymą [...].“

Tyrimui reikšmingi teisės aktai

6. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso (BVK):

6.1. *11 straipsnis „Bendrosios nuteistųjų teisės“* – „1. Nuteistieji turi teisę teisės aktų nustatyta tvarka: 1) gauti rašytinę informaciją apie bausmės atlikimo tvarką ir sąlygas, savo teises bei pareigas. Šią informaciją bausmės vykdymo institucija pateikia lietuvių kalba arba nuteistojo gimtąja kalba, arba ta kalba, kurią nuteistasis supranta; 2) kreiptis su pasiūlymais, prašymais (pareiškimais), peticijomis ir skundais į bausmės vykdymo ar kitų valstybės ir savivaldybių institucijų pareigūnus ir tarnautojus, nevyriausybinės organizacijas ar tarptautines institucijas; [...]“;

6.2. *183 straipsnis „Bausmių vykdymo institucijų, įstaigų ir pareigūnų veiksmų ir sprendimų apskundimas“* – „1. Viešųjų darbų, laisvės apribojimo, arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmes vykdančių institucijų ir įstaigų pareigūnų veiksmai ir sprendimai per vieną mėnesį gali būti skundžiami atitinkamą bausmę vykdančios

institucijos ar įstaigos vadovui. Šis skundą turi išnagrinėti ne vėliau kaip per dvidešimt darbo dienų nuo skundo gavimo dienos. 2. Šio straipsnio 1 dalyje nurodytas bausmes vykdančių institucijų ir įstaigų vadovų veiksmai ir sprendimai per vieną mėnesį gali būti skundžiami Kalėjų departamento direktoriui. Šis skundą turi išnagrinėti ne vėliau kaip per dvidešimt darbo dienų nuo jo gavimo dienos, o jei dėl skundo atliekamas tyrimas, – per dvidešimt darbo dienų nuo tyrimo baigimo dienos. [...].“

7. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo:

3 straipsnis „Viešojo administravimo principai“ – „Viešojo administravimo subjektai savo veikloje vadovaujami šiais principais: [...] 2) objektyvumo. Šis principas reiškia, kad administracinio sprendimo priėmimas ir kiti oficialūs viešojo administravimo subjekto veiksmai turi būti nešališki ir objektyvūs; [...] 4) nepiktnaudžiavimo valdžia. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektams draudžiama atlikti viešojo administravimo funkcijas neturint šio įstatymo nustatyta tvarka suteiktų viešojo administravimo įgaliojimų arba priimti administracinius sprendimus, siekiant kitų, negu įstatymų ar kitų norminių teisės aktų nustatyta, tikslų; [...] 6) efektyvumo. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektas, priimdamas ir įgyvendindamas sprendimus, jam skirtus išteklius naudoja ekonomiškai, rezultatų siekia kuo mažesnėmis sąnaudomis; [...] 13) išsamumo. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektas į prašymą ar skundą turi atsakyti aiškiai ir argumentuotai, nurodydamas visas prašymo ar skundo nagrinėjimui įtakos turėjusias aplinkybes ir konkrečias teisės aktų nuostatas, kuriomis rėmėsi vertindamas prašymo ar skundo turinį. [...].“

8. Marijampolės pataisos namų vaizdo stebėjimo kamerų naudojimo tvarkos, patvirtintos Marijampolės pataisos namų direktoriaus 2015 m. spalio 9 d. įsakymu Nr. 4/07-211 (Tvarka):

8.1. 3.1 punktas – „Vaizdo stebėjimo įrašai sistemos laikmenose saugomi ne trumpiau kaip septynias paras. Išimtiniais atvejais atskiri vaizdo stebėjimo duomenys gali būti saugomi ir ilgiau, jei tokie duomenys reikalingi kaip įrodomoji medžiaga panaudoti ikiteisminiame ar kitame tyrime“;

8.2. 3.4 punktas – „Vaizdo įrašų kopijos kitoms teisėsaugos institucijoms gali būti pateiktos tik pagal rašytinį šių institucijų prašymą arba reikalavimą. Pataisos namų direktorius, išnagrinėjęs pateiktą prašymą arba reikalavimą, priima sprendimą dėl leidimo pateikti vaizdo stebėjimo įrašų kopijas kitai institucijai.“

Tyrimui reikšminga Lietuvos Respublikos teismų praktika

9. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (toliau vadinama – LVAT) 2011 m. balandžio 19 d. nutartyje, priimtoje administracinėje byloje Nr. A-143-2876/2011, nurodė:

„Laisvės atėmimo institucijų sprendimuose turi būti aiškiai nurodyti *objektyviais* duomenimis (faktais) ir teisės aktų normomis pagrįsti sprendimo motyvai [...].“

10. LVAT 2012 m. gruodžio 20 d. sprendime, priimtame administracinėje byloje Nr. A-822-3206-12, konstatavo:

„Pagal Tarnybos Kalėjų departamente prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos statuto (2008 m. lapkričio 6 d. įstatymo Nr. X-1791 redakcijos) 5 straipsnį, Kalėjų departamentas ir jam pavaldžios įstaigos (pagal Statuto 2 straipsnio 1 dalį, pataisos namai yra Kalėjų departamentui pavaldi įstaiga) savo veikloje vadovaujami Lietuvos Respublikos Konstitucija, Bausmių vykdymo kodeksu, Baudžiamuoju kodeksu, Baudžiamojo proceso kodeksu, Suėmimo vykdymo įstatymu, kitais įstatymais, šiuo statutu, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis ir kitais teisės aktais. Pagal Statuto 4 straipsnį, Kalėjų departamento ir jam pavaldžių įstaigų veikla grindžiama teisingumo, teisėtumo, žmogaus teisių ir laisvių gerbimo, suimtųjų ir nuteistųjų lygybės prieš suėmimo ir bausmių vykdymo įstatymus, humanizmo, bausmių vykdymo individualizavimo, progresyvaus bausmių atlikimo ir viešumo principais. Panevėžio

pataisos namai ir Kalėjimų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos, kaip viešojo administravimo subjektai, be minėtų specialiųjų teisės nuostatų, savo veikloje privalo laikytis viešojo administravimo srityje taikomų viešojo administravimo principų, pavyzdžiui: įstatymo viršenybės, reiškiančio, kad viešojo administravimo subjektų įgaliojimai atlikti viešąjį administravimą turi būti nustatyti teisės aktuose, o veikla turi atitikti šiame įstatyme išdėstytus teisinius pagrindus, *objektyvumo*, proporcingumo, nepiktnaudžiavimo valdžia principus (Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 3 straipsnio 1 punktą).“

Tyrimo išvados

11. Pareiškėjas skundžiasi tuo, kad MPN ir KD pareigūnai netinkamai išnagrinėjo jo kreipimuisi, t. y., jie atsisakė tenkinti jo prašymą išsaugoti vaizdo įrašus neįvertinę aplinkybės, kad Pareiškėjas jų išsaugojimo siekia tam, kad vėliau šie vaizdo įrašai, kaip įrodymai, galėtų būti pateikti teismui.

12. *Nuteistieji turi teisę teisės aktų nustatyta tvarka kreiptis su pasiūlymais, prašymais (pareiškimais), peticijomis ir skundais į bausmės vykdymo ar kitų valstybės ir savivaldybių institucijų pareigūnus ir tarnautojus, nevyriausybinės organizacijas ar tarptautines institucijas (šios pažymos 6.1 punktas).*

BVK 183 straipsnyje yra nustatyta, kad *nuteistieji savo teisę skusti bausmes vykdančių institucijų ir įstaigų pareigūnų veiksmus ir sprendimus gali įgyvendinti per vieną mėnesį raštu kreipdamiesi į bausmę vykdančios institucijos ar įstaigos vadovą, o dėl pastarojo veiksmų ir sprendimų per tapatų terminą gali raštu kreiptis į KD direktorių. Atkreiptinas dėmesys, kad ši nuteistųjų teisė suponuoja bausmę vykdančios institucijos ar įstaigos vadovo ir KD direktoriaus įstatyminę pareigą šiuos rašytinius kreipimuisi išnagrinėti, t. y., atlikti visapusišką skundžiamų aplinkybių tyrimą ir nuteistajam pateikti šio tyrimo rezultatus atitinkantį atsakymą (šios pažymos 6.2 punktas).*

Seimo kontrolierius savo darbo praktikoje (2015 m. lapkričio 20 d. ataskaita „Dėl pažeidžiamų grupių žmogaus teisių padėties įkalinimo įstaigose: Lukiškių tardymo izoliatoriuje-kalėjime, Kauno nepilnamečių tardymo izoliatoriuje-pataisos namuose ir Panevėžio pataisos namuose“ Nr. 2015/1-99, 2018 m. vasario 12 d. pažyma Nr. 4D-2017/1-376) laikosi pozicijos, kad pareigūnų vaizdo registratoriais daromi vaizdo įrašai yra efektyvi priemonė padedanti patvirtinti arba paneigti asmenų skunduose nurodomus teiginius, užtikrinanti galimybę *atlikti visapusišką* pirmiau nurodytų skundų tyrimą ir leidžianti nustatyti objektyvią tiesą buvo ar ne padaryti pažeidimai. Atkreiptinas dėmesys, kad tapačios nuomonės laikosi ir KD (šios pažymos 5.3 punktas). Tai leidžia teigti, kad vaizdo įrašai, susiję su įstaigose gautais skundais, turėtų būti saugomi bent 20 darbo dienų, t. y., BVK 183 straipsnyje įtvirtintą skundų nagrinėjimo ir apskundimo terminą, bei vertinami nagrinėjant nuteistojo skundą.

Atkreiptinas dėmesys, kad Tvarkoje (šios pažymos 8 punktas) įtvirtintas reglamentavimas neprieštarauja pirmiau nurodytai Seimo kontrolieriaus pozicijai, t. y., vaizdo įrašai MPN sistemos laikmenose saugomi ilgiau nei septynias paras, jei tokie duomenys reikalingi kaip įrodomoji medžiaga panaudoti ikiteisminiame *ar kitame tyrime*.

Skundo tyrimo metu nustatyta, kad MPN pareigūnai, gavę Pareiškėjo prašymą išsaugoti vaizdo įrašus, tai ir padarė bei juos pateikė Seimo kontrolieriui. Dėl šios priežasties darytina išvada, kad Skunde nurodyti teiginiai, kad MPN pareigūnai netenkino Pareiškėjo prašymo išsaugoti vaizdo įrašus, nepasitvirtino.

13. Nagrinėdami pareiškėjų skundus MPN ir KD, kaip viešojo administravimo subjektai, be specialiųjų teisės nuostatų, savo veikloje privalo laikytis ir viešojo administravimo srityje taikomų viešojo administravimo principų, tarp jų, išsamumo principo, kuris reiškia, kad viešojo

administravimo subjektas į prašymą ar skundą turi atsakyti aiškiai ir argumentuotai, nurodydamas visas prašymo ar skundo nagrinėjimui įtakos turėjusias aplinkybes ir konkrečias teisės aktų nuostatas, kuriomis rėmėsi vertindamas prašymo ar skundo turinį, ir objektyvumo principo, kuris reiškia, kad oficialūs viešojo administravimo subjekto veiksmai turi būti nešališki ir objektyvūs. Pažymėtina, kad LVAT, atskleisdamas objektyvumo principo turinį, 2011 m. balandžio 19 d. nutartyje nurodė, jog laisvės atėmimo institucijų, t. y., ir MPN ir KD, sprendimuose turi būti aiškiai nurodyti objektyviais duomenimis (faktais) ir teisės aktų normomis pagrįsti sprendimo motyvai (šios pažymos 7, 9, 10 punktai).

14. Skundo tyrimo metu nustatyta, kad Pareiškėjas 2020 m. sausio 23, 29 dienų ir 2020 m. vasario 4 d. raštais kreipėsi į MPN *prašydamas išsaugoti* pareigūnų vaizdo registratoriais padarytus vaizdo įrašus; Pareiškėjui į prašymus buvo pateiktas MPN 2020 m. vasario 12 d. atsakymas Nr. 20/07-179, kuriuo *atsisakoma Pareiškėjui perduoti* jo prašomus vaizdo įrašus. Šios ir pirmiau pažymoje nurodytos aplinkybės leidžia teigti, kad, nors MNP pareigūnai faktiškai patenkino Pareiškėjo prašymą išsaugoti vaizdo įrašus, 2020 m. vasario 12 d. atsakydami raštu Nr. 20/07-179 neįsigilino į Pareiškėjo kreipimąsi turinį ir nepagrįstai prašymą *išsaugoti* vaizdo įrašus sutapatino su prašymu *perduoti* jam vaizdo įrašus, todėl pateikė Pareiškėjui jo kreipimosi turinio neatitinkantį, todėl nepagrįstą atsakymą.

Pažymėtina, kad Pareiškėjas KD skundė pirmiau nurodytą MPN raštą, tačiau šios įstaigos pareigūnai neatliko visapusiško gauto skundo tyrimo, nereikalavo MPN pateikti Pareiškėjo 2020 m. sausio 23, 29 dienų ir 2020 m. vasario 4 d. raštų, nevertino jų turinio, t. y., kad Pareiškėjas prašė vaizdo įrašus *išsaugoti, o ne perduoti*, todėl MPN pareigūnų padarytos klaidos, jog jie 2020 m. vasario 12 d. atsakyme Nr. 20/07-179 nepagrįstai sutapatino Pareiškėjo prašymą išsaugoti vaizdo įrašus su prašymu juos perduoti, nenustatė. Šios aplinkybės leidžia teigti, kad KD 2020 m. balandžio 7 d. atsakymas Nr. 2S-1284 į Pareiškėjo kreipimąsi, kuriuo jis skundė MPN 2020 m. vasario 12 d. atsakymą Nr. 20/07-179, yra nepagrįstas.

15. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad Skundas dėl MPN ir KD pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai netinkamai nagrinėjant Pareiškėjo kreipimusis, susijusius su vaizdo įrašų išsaugojimu, yra pagrįstas.

MPN ir KD direktoriams rekomenduojama imtis priemonių, kad ateityje pareiškėjų skundai būtų tiriami atidžiai, įvertinant visas skunde nurodytas aplinkybes, o pareiškėjams teikiami atsakymai būtų ne tik išsamūs, pagrįsti objektyviais duomenimis (faktais) bei teisės aktų normomis, bet ir atitiktų pareiškėjų skundų turinį.

SEIMO KONTROLIERIAUS SPRENDIMAS

16. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, nusprendžiama X Skundą dėl MPN ir KD pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai netinkamai nagrinėjant Pareiškėjo kreipimusis, susijusius su vaizdo įrašų išsaugojimu, pripažinti pagrįstu.

SEIMO KONTROLIERIAUS REKOMENDACIJOS

17. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 17 punktu, KD direktoriui Virginijui Kulikauskui rekomenduotina imtis priemonių, kad ateityje pareiškėjų skundai būtų tiriami atidžiai, įvertinant visas skunde nurodytas aplinkybes, o pareiškėjams teikiami atsakymai būtų ne tik išsamūs, pagrįsti objektyviais duomenimis (faktais) bei teisės aktų normomis, bet ir atitiktų pareiškėjų skundų turinį.

18. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio

1 dalies 17 punktu, MPN direktoriui Regimantui Kavaliauskui rekomenduotina imtis priemonių, kad ateityje pareiškėjų skundai būtų tiriami atidžiai, įvertinant visas skunde nurodytas aplinkybes, o pareiškėjams teikiami atsakymai būtų ne tik išsamūs, pagrįsti objektyviais duomenimis (faktais) bei teisės aktų normomis, bet ir atitiktų pareiškėjų skundų turinį.

19. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 20 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad informacija apie siūlymų (rekomendacijų) išnagrinėjimą Seimo kontrolieriui turi būti pateikiama nedelsiant priėmus sprendimus dėl priemonių, kurių bus imamasi, atsižvelgiant į Seimo kontrolieriaus siūlymą (rekomendaciją), **bet ne vėliau kaip per 30 dienų nuo siūlymo (rekomendacijos) gavimo dienos.**

Seimo kontrolierius

Augustinas Normantas